

HORIZONT 2022/24

Migrációkutató Intézet

Gönczi Róbert: Népszégregbbanás és fokozódó konfliktusok – migrációs tapasztalatok Közép-Ázsiából

2022.10.13.

Gönczi Róbert: Népeségrobbanás és fokozódó konfliktusok – migrációs tapasztalatok Közép-Ázsiából

BEVEZETŐ

A közép-ázsiai régió a világ egyik elfeledett területének tekinthető a Nyugat-fókuszú nemzetközi politikában. Az orosz és kínai érdekszférák közé rekedt óriási terület, mely a világ kilencedik legnagyobb államának, a 12. legnagyobb olajkitermelőjének és a 6. legnagyobb gázkitermelőjének is otthona, gyakorlatilag kimarad a mindennapi hírekből annak ellenére, milyen jelentőséggel bír Európa számára is. Közép-Ázsia öt volt szovjet tagállamból áll: Kazahsztánból, Üzbegisztánból, Kirgizisztánból, Tádzsikisztánból és Türkmenisztánból. A „keleti nyitás” politikájának köszönhetően a közép-ázsiai régió szerepe felértékelődött Magyarországon. Az öt köztársaság nemcsak természeti erőforrásokkal tud szolgálni a világ számára, hanem munkaerővel, mezőgazdasági termékekkel és egyre növekvő mértékben IT know-how-val. Közép-Ázsia azonban nem mentes a kihívásoktól. Az orosz-kínai geopolitikai csatározások keresztüzében elhelyezkedő államok déli szomszédja Afganisztán, mely komoly biztonsági fenyegetést jelentett és jelent számukra. Az ukrán háborúnak köszönhetően emellett egyre több orosz, belorusz és ukrán választja célországként az Ázsia és Európa határán meghúzódó egykori Selyemút-államokat. A „Sztánoknak”¹ azonban számtalan belső – belpolitikai és természeti jellegű – kihívással is szembe kell néznie: népeségrobbanás, elnyomó rezsimek, reneszánszát élő iszlám fundamentalizmus, nemi egyenlőtlenségek, gyermekmunka, élelmiszerhiány, vízbiztonsági kérdések, elsivatagosodás és regionális konfliktusok. A Migrációkutató Intézet munkatársai 2022. augusztus 12-22. között Közép-Ázsiába

ABSZTRAKT

A közép-ázsiai régió aktuálpolitikai és társadalmi jelenségei évről-évre egyre fontosabbak Magyarország és a közép-európai régió számára. A kaotikus határszakaszokkal szabdalt „Sztánok” (közép-ázsiai köztársaságok) súlyos kihívásokkal kell, hogy szembenézzenek: nagyhatalmi geopolitikai játszmák, évtizedes háborúktól sújtott szomszédok, állandó élelmiszer- és vízbiztonsági kérdések, népeségrobbanás. A Migrációkutató Intézet munkatársai 2022 augusztusában tanulmányi útra indultak három közép-ázsiai ország, Üzbegisztán, Kazahsztán és Kirgizisztán területére, hogy felmérjék, mik is azok a kihívások, melyekkel a volt szovjet tagköztársaságoknak szembe kell nézniük, különösen a februárban kirobbant orosz-ukrán háború kapcsán. Az elemzés célja, hogy a helyszínen szerzett tapasztalatokat összesítse és közzétegye.

¹ Nem hivatalos megnevezés, melyet az öt közép-ázsiai államra szoktak alkalmazni.

látogattak, hogy részletesen megismerhessék ezeket a kihívásokat és felmérhessék azok hatásait Európára, illetve régiókra. A kutatók Taskentben (Üzbegisztán), Almatiban (Kazahsztán) és Biskekben (Kirgizisztán) jártak terepmunkájuk során. Az elemzés az általuk megismert információk közlését tartalmazza.

ÜZBEGISZTÁN

NÉPESSÉGGROBBANÁS ÉS ELVÁNDORLÁS

Kutatóink első állomása Taskent volt, Üzbegisztán fővárosa. Itt az ENSZ Nemzetközi Migrációs Szervezetéhez (IOM) látogattak el először. Az IOM friss szervezet a régióban. Üzbegisztáni irodájuk 2003-ban nyitott annak ellenére, hogy rengeteg témával szükséges foglalkozniuk a közép-ázsiai államban (pl. egészségügy, Afganisztán stb.). Az IOM Üzbegisztánban is törekszik a kormánnyal és más szervezetekkel – pl. kutatókkal és think tankekkel – való együttműködésre, igaz, a szigorú korlátozások miatt ezek alig léteznek az ország területén.² Az IOM munkatársai elárulták kutatóinknak, hogy számos olyan faktorial kell szembenéznie Üzbegisztánnak, melyek a migrációs trendeket segítik elő.

Mint az IOM megosztotta velük: az üzbegisztáni elvándorlás központi oka demográfiai. A helyi gazdaság nem bírja el azt a kiugróan magas népességnövekedést, aminek az utóbbi években szemtanúi lehettünk.³ Az országból történő elvándorlás elsőszámú elve szociogazdasági: jelenleg mintegy 3,1 millió üzbég vendégmunkás dolgozik Oroszországban, főként férfiak, jellemzően építkezéseken, néha a mezőgazdaságban. A migránsok többsége jellemzően mezőgazdaság területéről érkezik a fogadóállamba. Nem csak Oroszországba vándorol el ugyanakkor az üzbég munkaerő. Egyre többen választják Kazahsztánt célországként, mely korábban csak tranzitállamként szolgált útban Oroszország területére. Érdekesség, hogy a kazah piacon munkát vállaló üzbégek nemek szerinti aránya körülbelül egyenlő. Egyre több üzbég választja ugyanakkor munkavállalási céllal Törökországot, Dél-Koreát, az Öböl-menti államokat, Kelet-Európát és a Nyugat-Balkánt is. (Sajnos az üzbég munkavállalók ellenőrizetlen proliferációja elősegítette az emberkereskedelmet és a szexuális kizsákmányolás esélyének növekedését is, melyek jellemzően Oroszországban, Ázsiában, az Öböl-menti államokban és Törökországban veszélyeztetik őket.) Alapvetően egyre döntőbb tényezővé vált az utóbbi időkben, hogy melyik üzbég kivándorlónak hol él családtagja. Egyre gyakrabban választják meg ez alapján az érintettek célországokat. Komoly kihívást jelent ugyanakkor, hogy az üzbég munkavállalók többsége nagyon kevés képzettséggel rendelkezik. Az üzbégek többsége

² IOM 2021, 2-7.

³ A brutális népességrobbanásnak súlyos természeti következményei is vannak. A vízhiánytól szenvedő, sivatagos Üzbegisztánban nincs megoldva az élelmiszer- és ivóvíz ellátottság biztonsága. A taskenti kormány főként Kirgizisztántól vásárol vizet, ám a Fergána-völgyi konfliktusoknak köszönhetően a két állam viszonya igen ambivalens. Részben a vízbiztonsági hiányosságoknak köszönhetően robbant ki a nyári karakalpakisztáni tüntetéssorozat is, melyet a Mirzijojev-rendszer vérbe fojtott. (GÖNCZI 2022B.)

ráadásul nem tervez hosszú távon külföldön maradni, mindössze annyit szolgál a kinti munkavállalásuk, hogy haza tudjanak utalni összegeket a családjaiknak. Az otthon maradt családtagok – jellemzően nők és gyermekek – élete ugyanazon kihívásokkal néz szembe, mint más hasonló helyzetű posztszovjet államokban, így pl. a Moldovai Köztársaságban.⁴

1. ábra: Közép-ázsiai migrációs mintázatok (USAID 2019.)

Az IOM egyik központi tevékenysége, hogy előrejelzéseket ad a kormánynak, miképp készüljenek a migrációs kihívásokra, melyek az ország előtt állnak. A kihívások egyre nőnek: az ukrajnai háború árnyékában nemhogy csökkent, hanem nőtt az üzbégek kivándorlása Oroszországba, különösen, hogy egyre többet kereshetnek ott az üzbég valuta (szom) nagyarányú inflálódása miatt.⁵ A visszavándorlás éppen emiatt nem lett olyan jelentős, mint ahogy azt több szakértő is várta a háború kezdetekor.⁶ Sokan érkeznek ugyanakkor Üzbegisztán területére Oroszországból és Belarusból, főként az IT-szektorban tevékenykedő szakemberek. Nem véletlen egybeesés, hogy ezek a szakemberek Üzbegisztánt választották célországként. A technológiai fejlődést elősegíteni kívánó⁷ üzbegisztáni elnök, Savkat Mirzijojev mindent elkövetett az utóbbi években, hogy vonzóvá

⁴ GÖNCZI 2022A.

⁵ 2022. október 6-i árfolyamon 1 USA dollár 11.019 üzbég szom.

⁶ (SAVITAHUNOV 2022.); Mindemellett sok közép-ázsiaira, így az üzbégekre is nyomást gyakorolnak az orosz fegyveres erők és egyéb magán katonai szervezetek, hogy különböző engedményekkel és ígéretekkel biztassák őket az ukrajnai háborúban való részvételre. Több közép-ázsiai állam, köztük Üzbegisztán és Kirgizisztán is bünteti azokat, akik Ukrajnába mennek harcolni orosz oldalon. (RICKLETON 2022.)

⁷ Üzbegisztán technológiai fejlettsége igen alacsony. Az országot 2016-ig vasszigorral uraló Iszlam Karimov elnök gyakorlatilag betiltotta az internet használatát, melyet csak az utóbbi években kezdtek lépcsőzetesen liberalizálni. (Több népszerű nemzetközi platform, mint pl. a TikTok azonban továbbra sem elérhető az ország területén.)

tegye az IT-szakembereknek országát.⁸ Ennek egyik eredménye lett az úgynevezett „IT-vízum” is, melynek célja, hogy az Üzbegisztán területére érkező számítástechnikai szakemberek minél tovább tudjanak az ország területén maradni.⁹ (A külföldi állampolgárok megnövekedett bevándorlásának mellékhatása ugyanakkor a lakhatási árak növekedése a nagyobb városokban, pl. Taskentben és Szamarkandban, mely megnehezíti az alacsony bevételű háztartások mindennapjait.¹⁰)

A vándorlást elősegítő másik faktor a klímakihívások láncolata. A klímamigráció a legerősebb az ország nyugati végén, így az autonóm Karakalpakisztánban és az Aral-tó medencéjében. Az elvándorlás fő oka a vízhiány. Egyre többen vándorolnak el ugyanakkor a közép-ázsiai régió „termékeny félholdjának”, a Fergána-völgynek a területéről is az egyre gyakoribb konfliktusok miatt.¹¹

Mindemellett különböző becslések szerint mintegy 31,5 ezer afgán él Üzbegisztánba, akik a tálib hatalomátvételt megelőzően, illetve azt követően menekültek a szomszédos ország területére hazájukból. Az üzbegisztáni afgánok elkülönült szomszédságokban, ún. „mahallákban” laknak. Míg az üzbégek aránytalanul kevés afgán menekültet fogadtak be, fontos megérteni, hogy az itteni számok még mindig jelentősen magasabbak, mint bárhol máshol a régióban.¹² A közép-ázsiai afgánokat befogadó államok közül a második Kazahsztán mindössze 6-7 ezer főt fogadott be, míg az Afganisztánnal határos Türkmenisztán pl. senkit sem. Üzbegisztánnak vannak ráadásul regionális értelemben a legjobb integrációs programjai is. (Sokat ezek közül az ENSZ vagy egyéb hozzájuk köthető szervezetek ajánlottak fel a taskenti kormány részére. Reintegrációs programot is biztosít az üzbég állam az EBESZ (Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet) helyi irodájának segítségével, melynek célja a korábban külföldön dolgozó, ám hazatért munkavállalók társadalomban történő újra-elhelyezkedésének elősegítése.) Az üzbég kormány ugyanakkor deklarálta, hogy nem terveznek több menekültet befogadni, sőt a már országuk területén lévőket is előbb-utóbb hazajuttatnák.

NEHÉZ SZOMSZÉDSÁG

Nem csak a migráció jelent kihívást ugyanakkor Üzbegisztán számára. Számos olyan problémával kell szembenéznie minden egyes közép-ázsiai államnak nap mint nap, melyben szükségük van a nagy nemzetközi szervezetek segítségére. Annak érdekében, hogy kutatóink megérthessék ezeket a kihívásokat, ellátogattak az EBESZ taskenti irodájába, ahol Hans-Ullrich Ihm vezető projektfelelős fogadta őket. Mint Ihm elárulta nekik, az egyik ilyen

⁸ Ennek megfelelően még egy „üzbég Szilikon-völgy” fejlesztési tervét is bejelentette. EURASIANET 2017.

⁹ Igaz, az oroszoknak nincsen szüksége Üzbegisztánban vízumra.

¹⁰ BABADJANOV 2022.

¹¹ A Fergána-völgy területén három ország osztozik: Üzbegisztán, Kirgizisztán és Tádzsikisztán. A szovjetek által meghúzott határok miatt a régióban kódolva van a konfliktus, mely időről időre élénké is válik, legutóbb 2022 szeptemberében, amikor kirgiz és tádzsik fegyveresek lőttek egymásra, jelentős belföldi vándorlást elindítva Kirgizisztán területén. REUTERS 2022.

¹² Ennek központi oka az üzbég és afgán nép közti rokoni kötelék és az iszlám hit erőteljesebb jelenléte.

súlyos kihívás a korrupció jelenléte.¹³ Az üzbég kormány 2020-ban az EBESZ segítségével felállította a Korrupcióellenes Ügynökséget (ACA), melynek feladata, hogy elősegítse a transzparenciát a politikai szereplőkkel kapcsolatban. Az ACA közbelépésének köszönhetően immáron Üzbegisztánban is minden képviselőnek kötelező megosztania minden információt magáról a választókkal.¹⁴ Bár a korrupciós helyzet továbbra is aggasztó, a korábbi évekhez és a regionális adatokhoz képest jelentősen javult.

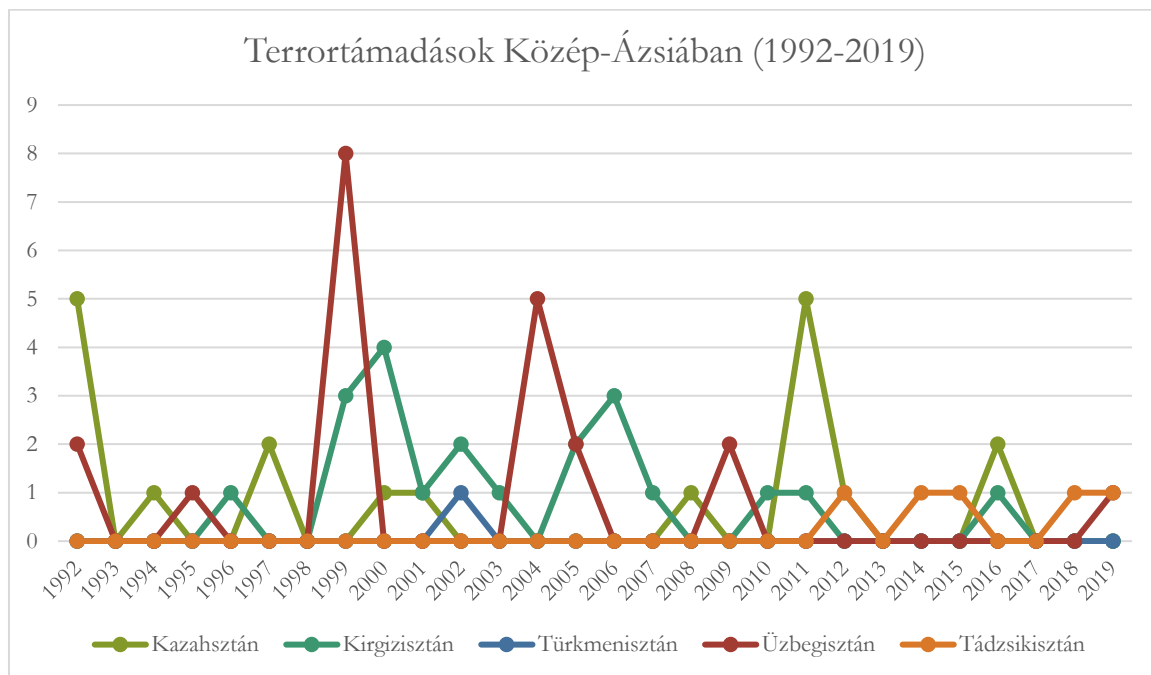
Üzbegisztán mellett közös határszakaszon is osztozik a tálibok vezette Afganisztánnal, mely egy folyamatos biztonságpolitikai kockázatot jelent az ország számára. Az EBESZ segítségével a taskenti kormány folyamatosan az Afganisztánnal közös határszakasz megerősítésén dolgozik. Ennek keretei közt komoly technológiai rendszerrel, új járművekkel és kapacitás-, illetve képességnöveléssel igyekeznek javítani az instabil határszakaszon alkalmazott védelmi rendszert. Üzbegisztán kormánya ugyanakkor pragmatikusan viselkedik a szomszédos ország vezetőségével, mellyel sikerült nyugodt helyzetet kialakítani a határszakaszon.

Nem Üzbegisztán területéhez köthető, ám érinti az ország megítélését a nemzetközi terrorizmus is. Sok üzbég válik terroristává külföldön, míg az országon belül a terrorizmus aránya alacsony.¹⁵ Ennek oka az, hogy sok üzbég, aki külföldre költözik, végül kint alapít családot, hiányos integrációs struktúrával rendelkező országokban. Az így külföldre került sokadgenerációs üzbégek gyakran gyökértelennek, „meg nem értettnek” érzik magukat, mely által könnyen a terrorizmus útjára léphetnek. Ez az oka annak, hogy míg az Iszlám Állam sohasem volt jelen Üzbegisztánban, a nemzetközi terrorszervezet sok harcosa ebből az országból származott. Annak érdekében, hogy ezt a folyamatot lassítani lehessen, több nagykövetség is magas vízumelutasítási arányt használ. Magyarország ugyanezt a módszert alkalmazza, melynek eredményeképp az összes vízumkérelem 29%-át elutasítják, mely kifejezetten magas szám világviszonylatban.

¹³ UNODC 2020, 78-79.

¹⁴ Ez a totalitárius Karimov-érában abszolút nem volt evidens.

¹⁵ Volt már terrortámadás Üzbegisztánban: az Üzbegisztáni Iszlám Mozgalom (IMU) nevű terrorszervezet több támadást is szervezett a Karimov-adminisztráció ellen. A legnagyobb terrortámadás-sorozatuk az 1999-es merényletek voltak, valamint a 2000-2001-es, illetve a 2004-es taskenti támadások. Az Egyesült Államok afganisztáni invázióját követően az IMU nagymértékben gyengült, ugyanis megszakadt az erőforrás-ellátásuk Afganisztánból, illetve vezetőjüket, Juma Namanganit is megölték. SAYFULIN 2007., UNODC 2020, 52.

1. táblázat: Terrortámadások Közép-Ázsiában 1992-2019 között (Omelicheva 2013., Lemon 2018., US Department of State 2019.)

KAZAHSZTÁN

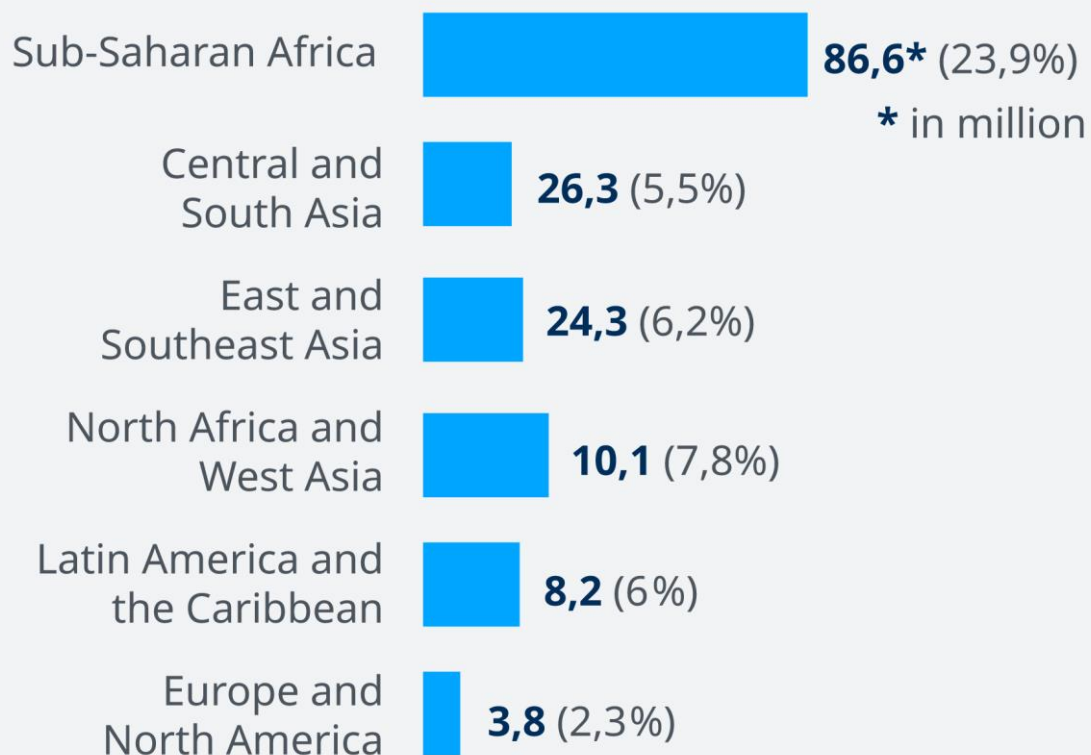
MENEKÜLTEK, MIGRÁNSOK, MUNKAVÁLLALÓK ÉS BEFOGADÓK

Kutatóink következő állomása Almati volt, Kazahsztán legnagyobb városa. Első látogatásukat itt is az IOM irodájánál tették meg. Mint megtudták, az IOM a Svájci Fejlesztési Ügynökséggel (SDA) közös projektbe kezdett, melynek célja, hogy adatgyűjtéssel, mobilitás-ellenőrzéssel, elhelyezkedési metrikával és a lakosság monitorozásával feltérképezze a közép-ázsiai munkavállalási célú migráció mintázatait. A vizsgálat eredménye egy jelentés lesz, mely szociogazdasági profilokat generál a ki- és visszavándorlóknak Kazahsztánban, Kirgizisztánban és Tádzsikisztánban.

Az IOM emellett komoly munkát fektet Kazahsztánban a gyermekmunka teljes, regionális felszámolásába. Mint az IOM almati irodájában munkatársuk, Undraa Suren kifejtette számukra, 13 éve nem volt megfelelő szabályozás Kazahsztánon kívül teljes Közép-Ázsiában a gyermekmunka megfékezésére. A gyapotmezőkön – különösen Üzbegisztánban – még ma is sok kiskorút dolgoztatnak, mely hivatalosan a „legrosszabb típusú” gyermekmunkának minősül, ráadásul elzárja a gyermekeket a közoktatásban való résztvételtől. A régióban gyakori jelenség emellett – különösen Tádzsikisztánban – a gyermekek felhasználása koldulásra. Suren ugyanakkor felhívta rá a figyelmet, hogy nincsen

friss kutatás a gyermekmunka állapotáról Közép-Ázsia egyik köztársaságában sem, így 2010 előtti információkkal kell, hogy dolgozzanak.¹⁶

Number of children engaged in child labor, by region by 2020

Source: International Labour Office and United Nations Children's Fund, "Global estimates 2020, trends and the road forward" report

2. ábra: A gyermekmunkában résztvevő gyermekek száma régióként 2020-ban (International Labour Office - United Nations Children's Fund/DW 2020/2021.)

Suren kiemelte kutatóinknak, hogy Kazahsztán nemcsak a gyermekmunka – regionális értelemben vett – szabályozásában különbözik a többi közép-ázsiai államtól. Mint rámutatott,

¹⁶ Mint kiemelte nekünk, a köztársaságok elzárkózása okozza a friss jelentések hiányát. A legtöbb közép-ázsiai állam vezetése nem szeretne hallani a gyermekmunka helyzetéről országában. A legnehezebb a Türkmenisztánnal való kapcsolattartás. A totalitárius diktatúra vezetőségével gyakorlatilag nincsen kommunikációs csatornája a nemzetközi szervezeteknek.

Kazahsztán elsősorban nem kibocsátó, hanem befogadó állam. Az állami és nemzetközi ügynökségek által alkalmazott sikernövelő programok, startup inkubátorok és segítségnyújtási programok lehetővé tették, hogy egyre több közép-ázsiai (különösen üzbégek és tádzsikok) menjen dolgozni Oroszország helyett Kazahsztánba.¹⁷

Az IOM-et követően az ENSZ másik migrációval foglalkozó ügynökségével, az Menekültügyi Főbiztossággal (UNHCR) is találkoztak kutatóink, ahol a szervezet munkatársai fogadták őket. Az UNHCR almati irodája Tádzsikisztán kivételével az összes közép-ázsiai országért felelős. Fő fókuszai az utóbbi időkben a belföldi migráció, az Ukrajnában dolgozó helyiek hazahozatala, az ukrán, illetve orosz, továbbá az afgán menekültek voltak. Az ügynökség munkatársai felhívták rá kutatóink figyelmét, hogy kevesen kapnak menekültstátuszt a régióban – annak ellenére, hogy minden helyi állam biztonságos harmadik országnak minősül –, különösen Üzbegisztánban és Türkmenisztánban. Az állami segítség jelentős hiányának következtében a menekültáramlások extrém módon szabályozottak, ám az integrációs programok sikertelenek.

A legtöbb Közép-Ázsiába menekült ember az utóbbi időben ukrán vagy orosz állampolgárságú volt. (Kiemelték látogatóinknak, hogy bár Afganisztán irányából is lenne igény menedékre a közép-ázsiai államokban, egyelőre az ő bejutásuk nem akadálytalan, tekintve, hogy vízumot kell kérniük annak ellenére, hogy menekültek.) A közép-ázsiai bevándorlók – pl. az Üzbegisztánból vagy Tádzsikisztánból Kazahsztánba vándorlók – nem minősülnek menekültnek az UNHCR és az állam terminológiája szerint sem. Az ügynökség ennek okából biztosít segítséget minden, a munkavállalási célú migráció által hontalanná vált ember számára. Az UNHCR feladata emellett a tanácsadás és a kapacitásépítési, illetve jogi segítségnyújtás. Az ügynökség – hasonlóan a világ más régióihoz – itt is felajánlja a segítségét releváns témákban a helyi kormányok számára, ám a közép-ázsiai államok vezetősege jellemzően figyelmen kívül hagyják őket.

AZ ÁLLAM ELLENSÉGEI

Kutatóink következő állomása a régió talán egyetlen független, kormánykritikus civil szervezete, a Kazahsztáni Nemzetközi Emberi Jogi és Jogállami Iroda (KIBHR) volt. A politikai joggal és szabadsággal foglalkozó ügynökség célterületei igen érzékeny témáknak minősülnek a teljes régióban.¹⁸ Közép-Ázsiában, különösen Kazahsztánban azonban az állam kapcsolata igen ambivalens a civil szervezetekkel: a KIBHR egyszerre van kikiáltva az „állam ellenségének” és kommunikál a kormánnyal különböző jogi fórumokon. A KIBHR-

¹⁷ A közép-ázsiai vendégmunkások Kazahsztánba áramlása exponenciálisan növelte az utóbbi években az iszlám vallás országban betöltött szerepét, új trendeket létrehozva az állam vallási életében.

¹⁸ A szervezet munkatársait többször érte halálos fenyegetés, gyűjtötták már fel irodájukat, illetve rejtettek már el illegális tudatmódosító szereket is a KIBHR igazgatójának, Jevgenyij Zsovtyisz gépjárművében, ami miatt két évet töltött börtönben 2010-2012 között. Zsovtyisz, a KIBHR igazgatója rövid ideig politikai pályán volt, a függetlenség után szociáldemokrata párt létrehozásával próbálkozott.

nél tett látogatásuk során kutatóink részletesen egyeztettek a kazahsztáni politikai rezsimmről. Kazahsztán egy autoriter posztszovjet állam. Kulcsjellegzetességei között található az állami vagyon áthelyezése magánkézbe¹⁹, az állami intézmények kiteljesedő ereje²⁰, az igazságszolgáltatás és a fegyveres erők centralizált ellenőrzése és a demokratikus verseny igényének hiánya²¹.

Jevgenyij Zsovtisz, a KIBHR igazgatója kiemelte kutatóinknak, hogy a jelenlegi kazahsztáni politikai helyzet igen egyedi, hiszen az ország függetlensége során először van új elnökük Kaszim-Zsomart Tokajev személyében, aki annak ellenére, hogy a korábbi vezető, Nurszultan Nazarbajev ágáról származik, látszólag lényegesen demokratikusabb, mint elődje. Tokajev hatalmának 2022. januári megerősítése új helyzetet állított fel a kazahsztáni politikai versengés történetében, hiszen egyértelműen eldöntötte a küzdelmet a „protektorok” és a „modernizálók” között. A modernizálók célja a kazahsztáni politikai elitben az utóbbi 30 évben egy biztonságos, stabil és független, ámde pragmatikus állam felépítése volt, mely nem feltétlenül demokratikus, ám határozottan a saját lábán áll, míg a protektorok célja a korábbi elnök hatalmának fenntartása volt, úgy is akár, hogy az az ország szuverenitásának feladását jelentené. Az utóbbi egy év rávilágított, hogy egyre kevésbé van igény protektorokra a kazahsztáni politikai elitben. Ennek ellenére Zsovtisz szkeptikus, véleménye szerint Tokajev nem tud, vagy nem akar lényeges változásokat elérni a kazahsztáni politikai struktúrában.

Kazahsztán esetében különösen érdemes megállapítani a legfőbb geopolitikai kihívás mibenlétét is. Hasonlóan, mint más közép-ázsiai országokban, Kazahsztánban is éles verseny nyilvánul meg Oroszország és Kína között a befolyás érvényesítéséért. Kazahsztánban ugyanakkor a verseny tényleg egészséges, hiszen az orosz és kínai befektetők körülbelül azonos feltételek mellett tudnak küzdeni egy erős asztanai egyensúlypozíció mellett. (A kialakult versenybe a nyugati politikai elit csak óvatosan avatkozik bele, az ő pozíciójuk itt erősen korlátozott.)

Mint Zsovtisz elárulta kutatóinknak, a migráció témája több altémára bontható Kazahsztán esetében. Az első a kazahok repatriációja.²² Kazahsztán, szemben más közép-ázsiai államokkal, aláírta a repatriációról szóló nemzetközi dokumentumokat²³, melyeket érvényesít is, kivéve Kína esetében. Ennek értelmében politikai okokból a kínai koncentrációs táborokba zárt kazahok és ujugurok kivételével mindenkit visszafogadnak az államba. Nehezíti a visszafogadást ugyanakkor, hogy Kazahsztán nem ismeri el a kettős

¹⁹ Ez a lépés létrehozott egy szupergazdag politikai elitet, melynek célja, hogy kiiktassa a versenytársakat, mielőtt azok kialakulhatnának.

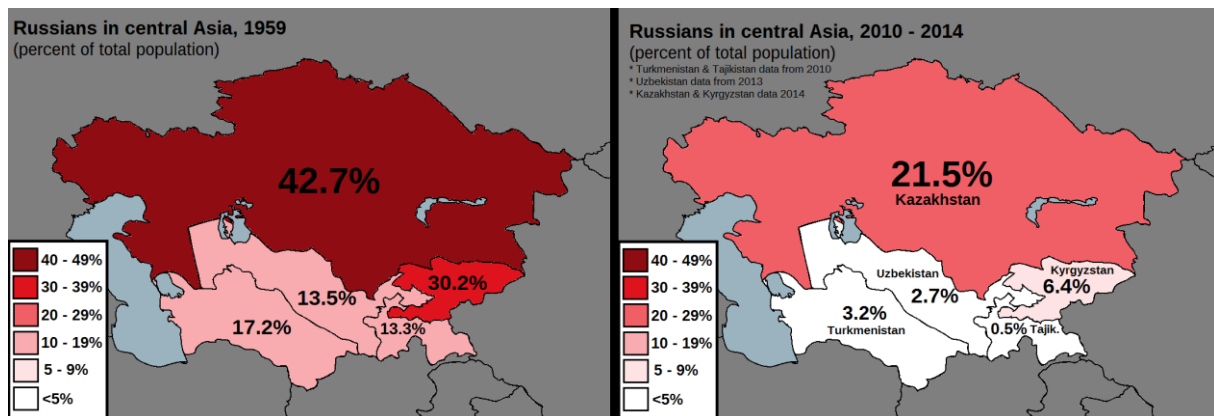
²⁰ Az állami intézmények befolyása enyhébb, mint Törkmenisztánban, Üzbegisztánban vagy Tádzsikisztánban.

²¹ A kazah társadalom 70 év autoriter rendszer eredményeképp ellenzék és demokratikus verseny igénye nélkül maradt. A demokrácia támogatottsága nem kiemelkedő Kazahsztánban. FREEDOM HOUSE 2022.

²² UNODC 2020, 53-54.

²³ Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (13.2-es cikk), a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (12.4-es cikk), az 1951-es Egyezmény a menekültek jogállásáról (IC.5-ös cikk), az 1967-es Jegyzőkönyv a menekültek jogállásáról és az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztossága Hivatalának alapokmánya.

állampolgárságot. A második jelentős téma a munkaerő-migráció. Kazahsztánba több közép-ázsiai népcsoport is előszeretettel vándorol, különösen erős az országban fellelhető üzbég diaszpóra. Ennek oka, hogy a többi regionális országgal szemben Kazahsztán gazdasága kifejezetten erős és ellenálló, illetve aláírtak több olyan dokumentumot is, mely lehetővé teszi a munkavállalási céllal érkező migránsok bevándorlását. Szintén kiemelkedően fontos a Kazahsztánt elhagyó emberek témája, mely alapvetően kettő alcsoportra bontható: a kazahokra és a nem kazahokra. Kazahsztánt először németek, lengyelek és csehek kezdték el elhagyni a függetlenség elnyerését követően, akiket még a sztálini időkben telepítettek át Kelet-Európából. A második hullám az oroszokat, a beloruszokat és az ukránokat érintette, mely részben természetes, részben azonban mesterséges folyamat volt. A fordulópont 1996-1997 volt, amikor az asztanai politikai elit végleg a saját lábára állt és hintapolitikába kezdett Moszkva és Peking között. Az ország orosz nemzetiségű politikai elitje ekkor elhagyta az országot, versenyt hozva létre az orosz és kazah nyelv között. Ma a kazahsztáni oroszok mindössze 1%-a beszél kazahul, ugyanakkor a kazah lakosság 99%-a beszél oroszul, az orosz lakosság öregedésével és csökkenésével, illetve a kazah lakosság határozott növekedésével párhuzamosan. Harmadik hullámban a kazahok kiáramlása is megkezdődött, azonban ez alapvetően szociogazdasági okokra vezethető vissza és jellemzően csak cirkuláris migrációt jelent.

3. ábra: A közép-ázsiai orosz lakosság aránya 1959-ben és 2010-2014 között (Reddit 2016.)

A migráció nagyobb, egybefüggő, alcsoportokra bontható témája a politikai menekültek helyzete. A két alcsoport a Kazahsztán elhagyók és a Kazahsztánba menekülők csoportja. A Kazahsztánt elhagyók első csoportja az „1999-es közösség” volt, melyben az ellenzékhez köthető politikusok, illetve az ő családtagjaik és üzleti partnereik találhatóak. Az 1999-es kazahsztáni politikai menekültek főként Belgiumba, Hollandiába, Szlovéniába és Csehországba menekültek. Kazahsztánt politikai okokból ezt követően 2002-2005 között hagyták el ismét emberek. Ekkor az érintettek főként a nem szunnita iszlám vallási közösségek tagjai voltak (pl. sííták). Elvándorlásuk oka az volt, hogy az állam egy egységes és könnyen irányítható vallási közösséget szeretett volna létrehozni a kazahsztáni muszlimokból. Ekkor teljes közösségek menekültek el Kazahsztánból a vallási üldöztetés

miatt. Az országot 2002-2005 közt elhagyók főként Csehországba menekültek. Sok politikai menekült választja ugyanakkor célországként Kazahsztánt. Ilyenek például tradicionálisan az afgán, türkmén, tádzsik és kisebb arányban a kínai közösségek. Kazahsztán az elmúlt 30 év során nem volt mindig a legmegbízhatóbb befogadó, ugyanis többször is visszaszolgáltatták kiadatás formájában a menedékkérőket származási országuknak²⁴, ennek ellenére stabilan célország tudott maradni. A legutóbbi politikai menekültek hulláma a februárban kirobbantott ukrainai háború miatt Oroszországot és Belaruszt elhagyókból állt.²⁵ Oroszország és Kína esetében az ország sikeres működéséhez esszenciálisan szükséges hintapolitika miatt az ezekből az államokból érkező menekültek esetén Asztana mozgásteret lényegesen kisebb, mint pl. Üzbegisztáné.

HIÁNYOS MENEDÉKKÉRELMI RENDSZER

Kutatóink utolsó kazahsztáni állomása a Vörös Félhold almati központja volt. A Vörös Félhold főként katasztrófaelhárítással, alapszükségletek biztosításával, készpénzes segítségnyújtási mechanizmussal, orvosi és oktatási támogatásokkal, valamint a régió élelmiszerellátásának kiegészítésével foglalkozik Almatiban. A Vörös Félhold emellett különösen odafigyel a menekültek és migránsok helyzetére Kazahsztánban. Dr. Asszel K. Tasztanova, a Vörös Félhold almati központjának főigazgatója szerint Kazahsztán, különösen Almati fókuszált célpontja a közép-ázsiai vendégmunkásoknak, melynek oka, hogy a város a régió gazdasági, kulturális és geopolitikai fővárosa, illetve egyik legnagyobb települése is. A menekültek helyzete ugyanakkor szerintük igen aggasztó Kazahsztánban, illetve az egész régióban. Mint felhívták rá kutatóink figyelmét, hiába választja egyre több afgán és ukrán a régiót menedékként, nincsenek befogadóközpontok az egész régióban, pedig van, ahol lenne rá igény (pl. Tádzsikisztánban, ami a legnagyobb afgán-befogadó állam a régióban). Emellett véleményük szerint aggasztó a menekültekhez való politikai hozzáállás is. Az Afganisztánnal közös határt megosztó Üzbegisztán és Türkmenisztán kifejezetten ellenségesen viselkedik a tálib rezsim elől menekülőkkal, míg Kazahsztán és Kirgizisztán is csak visszafogottan hirdeti befogadóképeségét az innen érkező menekültek irányába.

A Vörös Félhold emellett belföldi migrációval is foglalkozik. A szervezet különböző programokat indít az elvándorlás által súlyosan érintett régiókban a megtartóképeség erősítése érdekében. Nyugat-Kazahsztán hasonlóan Karakalpakisztánhoz vagy az Aral-tó medencéjéhez súlyos vízhiánnyal küzd, ahol emiatt több programot is elindított a Vörös Félhold.²⁶ Bár egyre többen hagyják el Nyugat-Kazahsztánt, hivatalosan nincsen rögzített klímamigráció az országban. Ennek oka, hogy a nomád múlt ellenére ma a kazah lakosság gyakran akkor sem hagy el régiókat, ha azok lakhatatlanná válnak, inkább megtanulnak vele

²⁴ Legutóbb a Recep Tayyip Erdogan török elnök ellen 2016-ban sikertelen puccsot végrehajtó gülenista csoport tagjai voltak azok, akiknek nem biztosított menedéket a kazah állam.

²⁵ A szeptemberi, oroszországi részleges mozgósítás bejelentését követően ez a hullám megerősödött. A kazah állam egyelőre minden Oroszországot elhagyónak biztosított menedéket. MIROVALEV 2022.

²⁶ A szervezet az ország olyan régióiban, mint pl. Mangisztau, különböző olyan eszközöket adományoz a helyi lakosságnak, mellyel elérhetőbbé válik a tiszta ivóvíz.

együttélni. További, a vándorlást elősegítő környezeti jelenségek az országban a szárazságon és az ebből következő vízhiányon kívül az áradás, a földcsuszamlás, az esőzések, illetve az erdőtüzek. Mint a Vörös Félhold kiemelte kutatóinknak, a belső elvándorlásnak gyakoribb kiváltó oka a környezeti eseményeknél a munkanélküliség.

A hátrahagyott családtagok témája annyira nem releváns Kazahsztánban, mint pl. Üzbegisztánban, Kirgizisztánban vagy Tádzsikisztánban, mivel az előbbiből történő elvándorlás nem olyan jelentős, mint az utóbbiakból. Tádzsikisztánból jellemzően csak a férfiak vándorolnak el a konzervatív társadalom miatt, ugyanakkor Kirgizisztánból egyre gyakrabban mindkét szülő. Ennek köszönhetően jellemző a családok szétesése, különösen a tádzsik férfiak külföldön történő újraházasodása miatt.²⁷

KIRGIZISZTÁN

TOGO ELŐTT, TÁDZSIKISZTÁN UTÁN

A közép-ázsiai régióban kutatóink harmadik állomása Biskek volt, Kirgizisztán fővárosa. Itt az első utunk ismét az IOM-be vezetett. Az IOM munkatársai tájékoztatták kutatóinkat, hogy 2022-ben tartottak népszámlálást a közép-ázsiai országban, ahol megállapították, jelenleg kicsivel több, mint 6 millió fős a lakosság.²⁸ Az idej népszámlálással kapcsolatban kiemelendően egyedi, hogy először mérték fel a migráció arányát is – mely korábban csak más országok, pl. Oroszország felméréseiből derülhetett ki. A népszámlálás megállapította, hogy sok a kivándorló Kirgizisztánból. A legtöbben Oroszországot választják (mintegy 1,1 millió kirgiz munkavállaló), de sokan utaznak Kazahsztánba is. A népszámlálás hatására a kirgiz munkaügyi minisztérium elkezdett kidolgozni egy tervet a munkaerő migráció szervezésére és megreformálására. Kirgizisztán gazdasága jelentősen függ a külföldön dolgozó munkaerő hazautalásaitól. Harminc százalékos arányával Kirgizisztán a világ második, hazautalásoktól leginkább függő gazdasága Tádzsikisztán után és Togo előtt. A Kirgizisztánt elhagyó munkavállalók kiterjedt csempészhálózatoknak, akik turistavízumok kibocsátásával zavarják meg a gyanútlan migránsokat. A turistavízumos trükknek bedőlő migránsok ennek köszönhetően gyakran emberkereskedelem áldozatává válnak, hiszen az imént említett dokumentum nem biztosít munkajogot, melynek feloldása érdekében a csempészek hátsó szándékkal alternatívákat ajánlanak fel nekik Törökországban, Oroszországban és az EU-ban. (A kialakult veszélyes helyzet miatt az

²⁷ Mivel a különböző szervezetek, mint a Vörös Félhold is segítik az egyedülálló anyákat havonta körülbelül 50 ezer tengével (45.226 ft), ezért sok család nem regisztrálja a szülők házasságát. Ennek a negatívuma ugyanakkor, hogy nem jogilag semmi sem köti az élettársakat egymáshoz, így amennyiben a külföldön dolgozó fél megházasodik, egyedül hagyva párját otthon, az jogilag nem tehet semmit a kialakult helyzet ellen. Sajnos mindez egyre gyakrabban előfordul, melynek eredménye lett a megnövekedett öngyilkossági ráta, különösen a tádzsikisztáni női lakosság körében.

²⁸ OSMONALIEVA 2022.

IOM és az USAID a kormánnyal közösen nemzeti ellentervet dolgozott ki az embercsempészet és -kereskedelem visszaszorítása érdekében.²⁹⁾

Az utóbbi években a kirgiz állam több olyan döntést is elfogadott, melynek célja, hogy az ország kevésbé függjön a hazautalásoktól, a kivándorlás pedig szervezett körülmények között tudjon megvalósulni. Az egyik ilyen új döntés a „Nemzeti Fejlesztési Terv 2026” elfogadása volt, mely munkahelyek teremtése által kívánna meg hazacsábítani a külföldre vándorolt munkaerőt. Bevezették emellett a Menem Kártyát is, melyet azok kaphatnak meg, akik Kirgizisztánba vándorolnak más országokból munkát vállalni. A kártya tulajdonosai szinte minden, az állampolgárok számára rendelkezésre álló kedvezményt igénybe vehetik. Egy másik döntés a családok szétesését és a gyermekkorú lakosság szociális jólétét igyekszik javítani. Mivel Kirgizisztánban mintegy 270 ezer gyermek él otthon úgy, hogy szülei külföldön dolgoznak, az államnak gyorsan megoldást kellett találnia rá, hogyan garantálja a kiskorúak biztonságát. A szülőknek külföldre vándorlás előtt regisztrálniuk kell gyermekeiket a szociális segítségnyújtó szervezeteknél. (A rendszert a kormány az UNICEF-fel közösen dolgozta ki.)

Bár az ukrajnai háború februári kezdetekor Kirgizisztán esetében is aggódtak attól, hogy az Oroszországba vándorolt munkavállalók óriási arányban fognak visszavándorolni, ám ez végül ennek az országnak az esetében sem valósult meg.³⁰ Ennek oka, hogy a háború Kirgizisztánt is elérte, az ország valutája, a szom gyorsabban esik, mint a rubel. Jelenleg 40%-os az infláció, illetve a munkaerőpiac igencsak szűk a közép-ázsiai országban. Azok, akik mégis úgy döntöttek, elhagyják Oroszországot, új desztinációkat találtak maguknak. Ilyenek pl. Dél-Korea, az Egyesült Királyság (különösen a mezőgazdaságban), Németország és kisebb részben Magyarország is. A létrejövő alternatív munkaerő-vándorlási útvonalak által ismét megnőtt az embercsempészet és -kereskedelem aránya Kirgizisztánban.

Az utóbbi időben a kirgiz állam egyre nagyobb félelme a külföldön dolgozó állampolgáraik esetleges csatlakozása az ukrajnai háborúban harcoló orosz alakulatokhoz. Mint több médianyomozás jelentése is bemutatja, az orosz hadsereg és a katonai magánvállalatok (pl. Wagner-csoport) is fizetést ajánlanak fel a közép-ázsiai migránsoknak, amennyiben csatlakoznak hozzájuk.³¹ A kirgizisztáni törvények tiltják állampolgáraiknak, hogy részt vegyenek külföldi háborúban.

A kirgiz társadalom lehetővé teszi egy érdekes migrációs jelenség, a lift-szerű trend létrejöttét. Ez egy olyan speciális cirkuláris migráció, mely legalább három nemzet állampolgárait érinti. A lift-szerű migrációs trend első lépéseként a nehéz szociogazdasági helyzet miatt a kirgizisztáni állampolgárok egyre nagyobb számban hagyják el országukat

²⁹ RESOLUTION OF THE GOVERNMENT OF THE KYRGYZ REPUBLIC ON NATIONAL REFERRAL MECHANISM FOR VICTIMS OF HUMAN TRAFFICKING IN THE KYRGYZ REPUBLIC; UNODC 2020, 93-94.

³⁰ Különösen a koronavírus-korlátozások feloldása miatt még nőtt is az Oroszországban dolgozó kirgiz állampolgárok aránya.

³¹ AKIPRESS 2022.

munkavállalási céllal északi szomszédjuk, Kazahsztán irányába. A kazah állampolgárok egész nagy aránya ezzel párhuzamosan Oroszországban vállal munkát. Ez a lift-szerű migrációs trend második szintje. A harmadik szint az orosz állampolgárokat érinti. Az ukrajnai háború miatt létrejött állami nyomás, valamint a szeptemberben bejelentett részleges mozgósítás eredményeként egyre több orosz állampolgár dönt úgy, hogy elhagyja hazáját valamelyik volt szovjet tagköztársaság irányába. Kirgizisztánban az egyik legerősebb az orosz nyelv használatának aránya a volt szovjet tagköztársaságok közül. A kirgiz nyelv csak a második legtöbbit használt nyelv az országban, az oktatási intézményekben az elsőszámú nyelv továbbra is az orosz. Ennek eredményeként orosz állampolgárok egyre nagyobb arányban választják Kirgizisztánt célországukként, annak befogadó környezete miatt. Az oroszokon kívül sok afgán, indiai és pakisztáni választja célországként Kirgizisztánt. Az afgánok jellemzően ide menekülnek – bár a társadalom itt sem befogadó, igaz, még mindig jobban, mint Üzbegisztánban vagy Türkmenisztánban –, míg az indiaiak és a pakisztániak főként tanulni mennek Biskekbe. A főváros jelenleg mintegy 30 ezer diákot fogad az említett két országból.

Az utóbbi időben a belföldi migrációs trendek is jelentősen megváltoztak Kirgizisztánban. A korábbi kibocsátó régiók, mint Batken, Dzsalálábád és Osh megtartóbbakká váltak, míg a korábbi befogadó, Biskek területét egyre többen hagyják el.³² A vándorlás célja továbbra is a munkavállalás elősegítése belföldön, azonban az utóbbi időkben megváltozott törvények értelmében Kirgizisztánon belül mindenki csak a származási régiójában tud automatikusan munkát vállalni, minden más területre külön papírokkal kell rendelkezniük, mely megnehezíti ezeket a folyamatokat. A dokumentációk elkészítésére magánvállalatok hálózata alakult ki, mely újabb munkalehetőségeket biztosít.

Egyedi jellegzetességek figyelhetők meg a kivándorlók körében is. A legtöbb fiatal, férfi munkavállaló, akik Kirgizisztánból Oroszországba utaznak, gyakran a családvállalás miatti nyomás következtében, gyorsan, még az elérhető állami oktatás időtartama alatt kíván emigrálni. Ennek köszönhetően egyre kevesebb fiatal férfi tud részt venni teljes egészében az állami oktatásban. Emellett egy családi nyomás is megjelenik. Amint a gyermekek megfelelő kora lépnek, a családfő visszautazik Kirgizisztánba, „nyugdíjba vonul” és cirkulárisan maga után küldi őket – akik emiatt szintén kimaradnak az oktatásból. Kirgizisztánban továbbá a nomád élet történelmi hagyományai miatt a férfi és a női szerep relatíve arányos, így ma a piacon ugyanannyi nő dolgozik, mint férfi. (Kiemelendő, hogy egyedül Kirgizisztán rendelkezik ezzel a jellegzetességgel egész Közép-Ázsiában.) A családok is hagyományosan nagyobb bizalommal fordulnak a lányokhoz/nőkhöz, szívesebben küldik őket dolgozni külföldre, hiszen a társadalmi percepció a férfiakat a magas alkohol- és cigarettafogyasztással azonosítja, melyen ők pénzt vesztenek. A nők számára az iszlám hagyományok ugyanakkor komoly akadályt jelentenek, hiszen

³² USAID – IOM – MOT – M-VECTOR – EL PIKIR – CENTRAL ASIA BAROMETER 2019, 36-42.

visszatérésüket követően nehezebben találnak férjet maguknak, különösen, amennyiben gyermekkel térnek vissza.

KONKLÚZIÓ

Közép-Ázsia egy rendkívül izgalmas, ambivalens régió, melyben egyszerre jelenik meg az erőteljes gazdasági jelenlét és a mélyszegénység. Az öt köztársaságnak súlyos kihívásokkal kell szembenéznie napjainkban. Üzbegisztánban komoly gondot jelent a vízbiztonság kérdése a népességgrobbanás tükrében és kiszámíthatatlan szomszédjuk, Afganisztán, mely konstans biztonsági fenyegetést jelent az államra nézve. Amennyiben a szom értéke tovább zuhan, várhatóan egyre több és több üzbég kíván majd az egyre csökkenő gazdasági erejű Oroszországba vándorolva munkát vállalni. Amennyiben az ukrajnai háború miatt kivetett európai uniós szankciók célba érnek, az orosz gazdaság pedig jelentősen legyengül, ezek az üzbég migráns munkavállalók könnyen Európát választhatják új céltérségükként.

Kazahsztán, a régió legerőteljesebb és leggazdagabb állama érdekes belpolitikai folyamatok közepette igyekszik lavírozni az Oroszország és Kína által korlátozott geopolitikai térben. Mivel a kazah „hintapolitika” eddig sikeresnek minősült, gazdaságuk meg tudott erősödni annyira, hogy immáron elsősorban ne kibocsátó, hanem befogadó országgá válhassanak. Bár megfigyelhető némi fejlődés a kazahsztáni demokrácia állapotában, különösen Kaszim-Zsomart Tokajev teljeskörű januári hatalomátvétele óta, a közép-ázsiai köztársaság továbbra is autoriter jellegzetességekkel bír. Mivel a januári eseményekhez hasonló bármikor bekövetkezhet az országban, a civil szféra – hasonlóan a KIBHR igazgatójához – könnyen a rezsím áldozatává válhat, így a kivándorlás mellett dönthet. A Kazahsztánt politikai okokból elhagyók vélhetően a posztszovjet téren kívül, pl. az Európai Unióban találhatnak menedéket.

Kirgizisztán, a régió egyik legizgalmasabb országa, mely bár közel s távol páratlan demokratikus elemekkel bír, egy igen nehéz gazdasági helyzetben lévő állam. A lakosság döntő többsége kirgizisztáni fizetésük helyett az Oroszországban dolgozó rokonaik hazautalásaiból él. Az országra a legnagyobb kihívást azonban a biztonsági környezet jelenti. Kirgizisztán osztozik a Fergána-völgyön Tádzsikisztánnal és Üzbegisztánnal. A szovjet időkben meghúzott határaik ebben az értékes régióban voltaképp kódolták a konfliktust a három állam között, mely időnként kiélesedik – legutóbb szeptemberben, Tádzsikisztán és Kirgizisztán között. Amennyiben egy kiterjedt konfliktus alakulna ki a Fergána-völgyért, illetve annak termékeny talajáért egy jellemzően sivatagos régióban – ami önmagában nem elképzelhetetlen –, a humanitárius következmények tragikusak lennének. Mivel a kirgizisztáni menekültek sem Kína, sem a velük gyakran konfliktusban lévő államok területére nem menekülhetnének, vélhetően Kazahsztánt, Oroszországot vagy az Európai Uniót választanák célterületként.

Közép-Ázsia nem a nyugati érdekszféra része. Nem is lehetne, ugyanis Oroszország és Kína ereje olyan erős a régióban, hogy sem az Egyesült Államok, sem az Európai Unió nem tudja megközelíteni azt. Ennek ellenére fontos, hogy foglalkozzunk a „Sztánokkal”. Elsősorban azért is, mert a földrajzi távolságuk nem túl nagy tőlünk, itt, Közép-Európában. Amennyiben egy átfogó konfliktus jönne létre a régióban, melynek számos, korábban felsorolt oka lehet, az komoly migrációs folyamatokat indíthat el keleti irányból az Európai Unió felé.

IRODALOMJEGYZÉK

- AKIPRESS (2022): *Migrants in Moscow promised \$3,300 a month for joining Russian army*. 2022.09.26. Forrás: [https://akipress.com/news:680647:Migrants_in_Moscow_promised_\\$3,300_a_month_for_joining_Russian_army/](https://akipress.com/news:680647:Migrants_in_Moscow_promised_$3,300_a_month_for_joining_Russian_army/) (Megtekintve: 2022. 10. 06.)
- BABADJANOV, Khurmat (2022): *Influx Of Russians, Return Of Labor Migrants Jacking Up Real Estate In Uzbekistan*. RFE/RL, 2022.03.20. Forrás: <https://www.rferl.org/a/uzbekistan-russians-ukraine-war-skyrocketing-prices/31761937.html> (Megtekintve: 2022. 10. 05.)
- COMMITTEE FOR SOCIAL AFFAIRS, EDUCATION, SCIENCE, CULTURE AND HEALTH OF JOGORKU KENESH OF THE KYRGYZ REPUBLIC (2019): *Report on Monitoring an Evaluation of Implementation of the Law of the Kyrgyz Republic „On Preventing and Combating Trafficking in Persons”*. Jogorku Kenesh, Biskek.
- EURASIANET (2017): *Uzbekistan Dreams of Its Own Silicon Valley*. 2017.02.08. Forrás: <https://eurasianet.org/uzbekistan-dreams-its-own-silicon-valley> (Megtekintve: 2022. 10. 06.)
- FREEDOM HOUSE (2022): *Kazakhstan*. Forrás: <https://freedomhouse.org/country/kazakhstan> (Megtekintve: 2022. 10. 06.)
- GÖNCZI Róbert (2022a): *Bevándorlási kihívások kibocsátó országokban — Májusi terepszemle-tapasztalatok Moldovából és Romániából*. *Horizont*, 2022/17, 2.
- GÖNCZI Róbert (2022b): *Konfliktusok Közép-Ázsiában: jöhet majd a migráció újabb hulláma?* Mandiner, 2022.09.20. Forrás: https://mandiner.hu/cikk/20220919_konfliktusok_kozep_azsiaban_johet_majd_a_migracio_ujabb_hullama (Megtekintve: 2022. 10. 05.)
- INTERNATIONAL LABOUR OFFICE - UNITED NATIONS CHILDREN'S FUND (2020): *Number of children engaged in child labour, by region by 2020*. DW, 2021.06.12. Forrás: <https://www.dw.com/en/are-we-losing-the-fight-against-child-labor/a-57860069> (Megtekintve: 2022. 10. 07.)
- IOM (2021): *Asia Regional Migration Program*. International Organization for Migration, Bangkok.
- LEMON, Edward (2018): *Assessing the Terrorist Threat In and From Central Asia*. Voices on Central Asia, 2018.10.18. Forrás: <https://voicesoncentralasia.org/assessing-the-terrorist-threat-in-and-from-central-asia/> (Megtekintve: 2022. 10. 12.)
- MIROVALEV, Mansur (2022): *Putin's Central Asian allies embrace Russians fleeing draft*. Aljazeera, 2022.09.28. Forrás: <https://www.aljazeera.com/news/2022/9/28/how-putins-central-asian-allies-accept-fleeing-russians> (Megtekintve: 2022. 10. 06.)

- OMElicheva, Mariya Y. (2013): *Terrorism in Central Asia: Dynamics, Dimensions, and Sources*. ResearchGate, 2013.01.01. Forrás: https://www.researchgate.net/figure/Terrorist-Attacks-in-Central-Asia_fig1_271530432 (Megtekintve: 2022. 10. 07.)
- OSMONALIEVA, Baktygul (2022): *Population census: 6,977 million people live in Kyrgyzstan*. 24.kg, 2022.09.08. Forrás: https://24.kg/english/244309_Population_census_6977_million_people_live_in_Kyrgyzstan/#:~:text=As%20of%20August%201%2C%202022,actual%20statistics%20began%20to%20appear. (Megtekintve: 2022. 10. 06.)
- REDDIT (2016): *Russians in Central Asia*. 2016.05.21. Forrás: https://www.reddit.com/r/MapPorn/comments/5e64tp/russians_in_central_asia_2158_x_736/ (Megtekintve: 2022. 10. 07.)
- RESOLUTION OF THE GOVERNMENT OF THE KYRGYZ REPUBLIC ON NATIONAL REFERRAL MECHANISM FOR VICTIMS OF HUMAN TRAFFICKING IN THE KYRGYZ REPUBLIC, NO.493 (2019)
- REUTERS (2022): *Kyrgyz-Tajik border conflict death toll nearly 100*. 2022.09.18. Forrás: <https://www.reuters.com/world/kyrgyzstan-says-death-toll-border-conflict-rises-36-2022-09-18/> (Megtekintve: 2022. 10. 05.)
- RICKLETON, Chris (2022): *Russian Military Eyes Central Asian Recruits Amid Mobilization Drive*. RFE/RL, 2022.09.23. Forrás: <https://www.rferl.org/a/russia-mobilization-central-asia-migrants-citizenship-ukraine-war/32047644.html> (Megtekintve: 2022. 10. 05.)
- SAVITAHUNOV, Nurbek (2022): *Central Asian Migrants Flee Sanctions-Hit Russia*. The Moscow Times, 2022.04.20. Forrás: <https://www.themoscowtimes.com/2022/04/19/central-asian-migrants-flee-sanctions-hit-russia-a77387> (Megtekintve: 2022. 10. 05.)
- SAYFULIN, Rafik F. (2007): *Republic of Uzbekistan Against Terrorism: Approaches, Experience, Prospects*. Geneva Center for the Democratic Control of Armed Forces, 2007/09, 169-170.
- UNODC (2020): *Annual Report 2020*. UNODC Regional Office for Central Asia, Taskent.
- US DEPARTMENT OF STATE (2020): *Country Reports on Terrorism 2019*. 2020.01.01. Forrás: <https://www.state.gov/reports/country-reports-on-terrorism-2019/> (Megtekintve: 2022. 10. 12.)
- USAID – IOM – MOT – M-VECTOR – EL PIKIR – CENTRAL ASIA BAROMETER (2019): *Внутренняя миграция в Кыргызстане*. Миссия Международная Организации по Миграции \ Агенства ООН по Миграции, Biskek.
- USAID (2019): Facebook-poszt. 2019.12.18. Forrás: <https://www.facebook.com/USAIDCentralAsia/photos/today-is-international->

migrants-day-observed-around-the-world-to-mark-migrants-s/3066383173422085/ (Megtekintve: 2022. 10. 07.)

HORIZONT ELEMZÉSEK

A Migrációkutató Intézet elektronikus kiadványsorozata

Kiadó: **Migrációkutató Intézet**

Szerkesztés és tördelés: Györgyi Dominika

Lektorálta: Marsai Viktor

Borítókép: Vargha Márk

A kiadó elérhetősége: H-1518 Budapest, Pf. 155

Tel.: +36 1 372 0191

E-mail: info@migraciokutato.hu

Az elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik, és nem tekinthetők a Migrációkutató Intézet álláspontjának.

© Gönczi Róbert, 2022

© Migrációkutató Intézet, 2022

ISSN 2677-1780